

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
JULIANE KOKOTT
esitatud 21. septembril 2023¹

Kohtuasi C-605/21

Heureka Group a.s.
versus
Google LLC

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Městský soud v Praze (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik))

Eelotsusetaotlus – Liikmesriigi õiguse kohased kahju hüvitamise hagid konkurentsioiguse rikkumise korral – Võimalus tugineda komisjoni mittelõplikule otsusele – Direktiiv 2014/104/EL – Kohaldamisala *ratione temporis* – Rikkumise algus enne direktiivi jõustumist – Aegumistähtaeg – Esialgsete riigisiseste õigusnormide vastavus ELTL artiklile 102 ja liidu õiguse tõhususe põhimõttele

Sisukord

I.	Sissejuhatus	2
II.	Õiguslik raamistik	3
	A. Liidu õigus	3
	1. Määrus (EÜ) nr 1/2003	3
	2. Direktiiv 2014/104	3
	B. Tšehhi õigus	5
III.	Faktilised asjaolud ja menetlus põhikohtuasjas	6
	A. Komisjoni menetlus juhtumis Google Shopping ja otsus C(2017) 4444 (final)	6
	B. Heureka riigisisese õiguse kohane kahju hüvitamise hagi	7

¹ Algkeel: prantsuse.

IV. Eelotsusetaotlus ja menetlus Euroopa Kohtus	8
V. Analüüs	10
A. Eelnev küsimus: kas riigisisene kohus võib tugineda komisjoni otsusele, mis ei ole veel lõplik?	11
1. Niisuguse komisjoni otsuse siduvus, mis ei ole veel lõplik	12
2. Kas eksisteerib kohustus peatada menetlus põhikohtuasjas?	13
B. Esimene ja teine eelotsuse küsimus: kohtuotsuses Volvo tuvastatu mõju käesolevale kohtuasjale	14
1. Rikkumisperiood pärast direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist	15
2. Rikkumisperiood enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist	17
C. Kolmas ja neljas eelotsuse küsimus: liidu õigusest tulenevad nõuded direktiivile eelneva aegumise regulatsiooni puhul	18
1. Kas aegumistähtaeg võib hakata kulgema enne rikkumise lõppu? (kolmas küsimus ja neljanda küsimuse punkt i)	18
2. Kas aegumistähtaeg võib hakata kulgema enne, kui kahju kandnud isik teab, et tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist? (neljanda küsimuse punkt ii)	22
3. Kas aegumistähtaja võib peatada komisjonis toimuva menetluse ja selle otsuse kohtuliku kontrolli ajaks? (neljanda küsimuse punktid iii ja iv)	24
VI. Ettepanek	25

I. Sissejuhatus

1. Aegumise regulatsiooni järgi, mis on loodud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivi 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagsid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral,² artikliga 10, ei hakka aegumistähtajad kulgema enne, kui konkurentsioiguse rikkumine on lõppenud ja hageja on teada saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on teadlik rikkumist iseloomustavatest peamistest asjaoludest.

2. Selle eelotsusetaotluse raames palutakse Euroopa Kohtul põhiliselt analüüsida, kas enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist tulenes nõue, et aegumistähtaeg ei saa hakata kulgema enne, kui rikkumine on lõppenud, juba ELTL artiklist 102, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega. Lisaks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas liidu õigusega on kooskõlas riigisisese endise aegumise regulatsiooni teatavad aspektid, mis puudutavad eelkõige teadmist, et asjaomane tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, ning aegumistähtaegade peatamist Euroopa Komisjonis aset leidva menetluse ja rikkumise tuvastamise otsuse kohtuliku kontrollimise ajaks.

² ELT 2014, L 349, lk 1.

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

1. Määrus (EÜ) nr 1/2003

3. Määruse (EÜ) nr 1/2003³ artiklis 2 „Tõendamiskohustus“ on sätestatud:

„Kõigi [ELTL] artiklite [101 ja 102] kohaldamisega seotud siseriiklike või ühenduse menetluste puhul lasub [ELTL] artikli [101] lõike 1 või artikli [102] rikkumisega seotud tõendamiskohustus osapoolel või asutusel, kes teeb avalduse väidetava rikkumise kohta. [ELTL] artikli [101] lõikest 3 tulenevat eelist taotleval ettevõtjal või ettevõtjate ühendusel lasub kohustus tõendada, et kõnealuse lõike tingimused on täidetud.“

4. Selle määruse artiklis 16 „Ühenduse konkurentsioiguse ühetaoline kohaldamine“ on ette nähtud:

„1. Kui siseriiklikud kohtud teevad [ELTL] artiklite [101] või [102] alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused olla vastuolus komisjoni otsusega. Nad peavad vältima ka otsuseid, mis võivad olla vastuolus otsusega, mille komisjon kavatses teha enda algatatud menetluse raames. Sellega seoses võib siseriiklik kohus kaaluda oma menetluse peatamist. See kohustus ei piira [ELTL] artiklist [267] tulenevaid õigusi ja kohustusi.“

2. Kui liikmesriikide konkurentsiasutused teevad [ELTL] artiklite [101] või [102] alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused olla vastuolus komisjoni otsusega.“

5. Selle määruse artikli 25 lõikes 2 on sätestatud:

„Aegumistähtaeg hakkab kulgema rikkumise toimepaneku päevast. Jätkuvate või korduvate rikkumiste puhul hakkab aegumistähtaeg kulgema rikkumise lõppemise päevast.“

2. Direktiiv 2014/104

6. Direktiivi 2014/104 põhjenduses 36 on märgitud:

„Aegumistähtaegade kulgemise algust, kestust, peatamist või katkestamist käsitlevad siseriiklikud eeskirjad ei tohiks kahju hüvitamise hagide esitamist põhjendamatult takistada. Eriti oluline on see hagide puhul, mis põhinevad konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu poolt tuvastatud õigusrikkumistel. Seepärast peaks olema võimalik esitada ka pärast konkurentsiasutuse menetlust kahju hüvitamise hagi, et rakendada liikmesriigi ja liidu konkurentsioigust. Aegumistähtaeg ei tohiks alata enne, kui õigusrikkumine lõpeb ja hageja on teada saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on teadlik õigusrikkumisena käsitatava käitumise olemasolust, asjaolust, et õigusrikkumine on talle kahju tekitanud, ning õigusrikkumise toime pannud ettevõtja isikust.“

³ Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus (EÜ) [ELTL] artiklites [101 ja 102] sätestatud konkurentsieskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT erivaljaanne 08/02, lk 205).

Liikmesriikidel peaks olema lubatud säilitada või kehtestada üldiselt kohaldatavaid absoluutseid aegumistähtaegu, eeldusel et selliste üldiselt kohaldatavate aegumistähtaegade kestus ei muuda kahju täieliku hüvitamise õiguse kasutamist praktiliselt võimatuks ega liiga keerukaks.“

7. Selle direktiivi artikli 2 pealkiri on „Mõisted“ ning selle punktides 1 ja 12 on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) „konkurentsioiguse rikkumine“ – ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumine või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumine;

[...]

12) „lõplik otsus õigusrikkumise kohta“ – otsus õigusrikkumise kohta, mida ei saa või enam ei saa tavalises korras edasi kaevata.“

8. Selle direktiivi artiklis 9 „Siseriiklike otsuste mõju“ on ette nähtud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriigi konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu lõplikus otsuses tuvastatud konkurentsioiguse rikkumine loetakse vaieldamatuks ELi toimimise lepingu artiklite 101 või 102 või liikmesriigi konkurentsioiguse alusel esitatud kahju hüvitamise hagi menetlemisel nende liikmesriikide kohtutes.

2. Liikmesriigid tagavad, et kui lõikes 1 osutatud lõplik otsus on tehtud teises liikmesriigis, võib kõnealuse lõpliku otsuse esitada oma liikmesriigi kohtule liikmesriigi õiguse kohaselt vähemalt *prima facie* tõendina selle kohta, et konkurentsioiguse rikkumine on aset leidnud, ning seda lõplikku otsust võib asjakohasel juhul hinnata koos menetlusosaliste esitatud muude tõenditega.

3. Käesolev artikkel ei piira ELi toimimise lepingu artiklist 267 tulenevaid õigusi ja kohustusi.“

9. Selle direktiivi artiklis 10 „Aegumistähtajad“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid kehtestavad kooskõlas käesoleva artikliga eeskirjad, mida kohaldatakse kahju hüvitamise hagide esitamise aegumistähtaegade suhtes. Kõnealuste eeskirjadega määratakse kindlaks, millal aegumistähtaeg kulgema hakkab, selle kestus ja tingimused, mille alusel aegumistähtaaja kulgemine katkestatakse või peatatakse.

2. Aegumistähtaeg ei hakka kulgema enne, kui konkurentsioiguse rikkumine on lõppenud ja hageja on teada saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on teadlik järgmisest:

a) käitumine ja asjaolu, et see kujutab endast konkurentsioiguse rikkumist;

b) asjaolu, et konkurentsioiguse rikkumine tekitas talle kahju, ning

c) õigusrikkumise toime pannud ettevõtja isik.

3. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi aegumistähtaeg on vähemalt viis aastat.

4. Liikmesriigid tagavad, et aegumistähtaaja kulgemine peatatakse või – sõltuvalt liikmesriigi õigusest – katkestatakse, kui konkurentsiasutus võtab meetmeid seoses uurimise või oma

menetlusega, mis käsitleb kahju hüvitamise hagiga seonduvat konkurentsioiguse rikkumist. Peatamine kestab vähemalt üks aasta pärast seda, kui otsus õigusrikkumise kohta on jõustunud või kui menetlus on muul viisil lõpetatud.“

B. Tšehhi õigus

10. Teabe kohaselt, mille on andnud eelotsusetaotluse esitanud kohus, reguleeris õiguse kahju hüvitamisele aegumist enne seaduse nr 262/2017 konkurentsivaldkonnas tekitatud kahju hüvitamise kohta (zákon č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže) jõustumist 1. septembril 2017 kõigepealt kuni 31. detsembrini 2013 seadus nr 513/1991, millega kehtestatakse äriseadustik (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník), seejärel ajavahemikul 1. jaanuarist 2014 kuni 31. augustini 2017 seadus nr 89/2012, millega kehtestatakse tsiviilseadustik (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel seisneb erinevus nende kahe regulatsiooni vahel selles, et äriseadustiku kohaselt on aegumistähtaeg neli aastat, samas kui tsiviilseadustiku järgi on see tähtaeg kolm aastat. Seoses menetlusega Euroopa Kohtus peab eelotsusetaotluse esitanud kohus, kes on ainsana pädev tõlgendama ja kohaldama riigisisest õigust,⁴ asjakohaseks tsiviilseadustiku sätteid.

11. Tsiviilseadustiku § 620 lõikes 1 on sätestatud:

„Asjaolud, mis on õiguse kahju hüvitamisele aegumise tähtaja kulgema hakkamise seisukohast määrava tähtsusega, hõlmavad teadasaamist kahjust ja isikust, kes peab selle hüvitama. Seda kohaldatakse *mutatis mutandis* ka seoses kahju hüvitamisega.“

12. Tsiviilseadustiku § 629 lõikes 1 on sätestatud:

„Aegumistähtaeg on kolm aastat.“

13. Konkurentsivaldkonnas tekitatud kahju hüvitamise seaduse nr 262/2017 § 9 lõigetes 1–3 on ette nähtud:

„(1) Õiguse kahju hüvitamisele kasutamise aegumise tähtaeg on käesoleva seaduse alusel viis aastat; tsiviilseadustiku § 629 ja 636 ei kohaldata.“

(2) Aegumistähtaeg hakkab kulgema alates päevast, mil asjaomane isik saab teada kahjust, isikust, kes selle hüvitama peab, ja konkurentsipiirangust, või pidi või võis nendest asjaoludest teadlikuks saada, kuid kõige varem päevast, mil konkurentsipiirang lõppes.

(3) Aegumistähtaega ei arvestata konkurentsiasutuses toimuva seda konkurentsipiirangut puudutava uurimise või menetluse ajal ning ühe aasta jooksul alates päevast, mil a) jõustus konkurentsiasutuse või kohtu otsus, milles selle konkurentsipiirangu olemasolu tuvastati, või b) uurimine, menetlus konkurentsiasutuses või menetlus kohtus lõpetati muul viisil.“

⁴ Vt 24. juuli 2023. aasta kohtuotsus Statul român (C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, punkt 76 ja seal viidatud kohtupraktika).

III. Faktilised asjaolud ja menetlus põhikohtuasjas

14. Heureka Group a.s. (edaspidi „Heureka“) on äriühing, kes tegutseb hinnavõrdlusteenuste turul Tšehhi Vabariigis, kes on hageja põhikohtuasjas ja esitas hagiga Městský soud v Prazele (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus, kahju hüvitamise hagi Google LLC vastu pärast seda, kui komisjon tegi 27. juuni 2017. aasta otsuse juhtumis Google Search (Shopping) (edaspidi „otsus C(2017) 4444 (final)“)⁵.

A. Komisjoni menetlus juhtumis Google Shopping ja otsus C(2017) 4444 (final)

15. Komisjon avaldas 30. novembril 2010 pressiteate, milles ta märkis, et ta oli algatanud Google'i vastu eelkõige määruse (EÜ) nr 773/2004 artikli 2 lõike 1 alusel menetluse, mis puudutas võimalikku turgu valitseva seisundi kuritarvitamist veebiotsingu valdkonnas.⁶

16. Google pakkus 2013. aastal komisjonile välja kohustused, et lahendada probleemid, mis sellele institutsioonile muret tegid.

17. Sdružení pro internetový rozvoj v České republice (Tšehhi Vabariigis interneti arendamise ühing, edaspidi „SPIR“), mille liige Heureka on, avaldas 27. mail 2014 pressiteate, milles ta väljendas oma eriarvamust seoses nende kohustustega.

18. Komisjon võttis 15. aprillil 2015 vastu vastuväiteteatise, mis saadeti Google'ile ja milles ta jõudis esialgsele järeldusele, et kõnesolev tegevus kujutab endast turgu valitseva seisundi kuritarvitamist ja seega oli sellega rikutud ELTL artiklit 102.

19. Komisjon võttis 14. juulil 2016 vastu täiendava vastuväiteteatise ja algatas ELTL artikli 102 rikkumise eest rikkumismenetluse ka Google'i emaettevõtja äriühingu Alphabet, Inc. vastu.

20. Komisjon tegi 27. juunil 2017 otsuse C(2017) 4444 (final). Selles otsuses tuvastas komisjon, et Google ja Alphabet, Inc. on alates hetkest, mil viimane omandas kontrolli Google'i üle, rikkunud ELTL artiklit 102 ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) lepingu artiklit 54. Komisjoni hinnangul oli Google kuritarvitanud turgu valitsevat seisundit, mis tal oli 13 riigisisel üldotsingu turul EMPs, sh Tšehhi Vabariigi turul, kuna ta vähendas infovoogu oma üldistelt tulemustelehtedelt konkureerivatesse hinnavõrdlusvahenditesse ja suurendas seda infovoogu oma hinnavõrdlusvahendisse, millel võis olla või millel tõenäoliselt oli konkurentsivastane mõju 13 vastaval riigisisel hinnavõrdluse spetsialiseeritud otsingu turul, kuid ka nendel üldotsingu turgudel.⁷

21. Komisjon järeldas, et see rikkumine oli Tšehhi Vabariigis aset leidnud alates 2013. aasta veebruarikuust ja jätkunud otsuse C(2017) 4444 (final) tegemise kuupäeval, s.o 27. juunil 2017. Komisjon leidis seega, et Google'it tuleb kohustada tegema etteheidetavale tegevusele lõpp 90 päeva jooksul ning mitte alustama enam samaväärset tegevust, millel on sama eesmärk või samad tagajärjed.⁸

⁵ 27. juuni 2017. aasta otsus C(2017) 4444 (final), milles käsitletakse ELTL artikli 102 ja EMP lepingu artikli 54 kohast menetlust (juhtum AT.39740 – Google'i otsinguteenus (Google Shopping) (edaspidi „juhtum „Google Shopping““).

⁶ Komisjoni 7. aprilli 2004. aasta määrus, mis käsitleb [ELTL] artiklite [101] ja [102] kohaste menetluste teostamist komisjonis (ELT 2004, L 123, lk 18; ELT eriväljaanne 08/03, lk 81); IP/10/1624, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_10_1624.

⁷ 10. novembri 2021. aasta kohtuotsus Google ja Alphabet vs. komisjon (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763, punktid 55, 57, 67 ja 70).

⁸ 10. novembri 2021. aasta kohtuotsus Google ja Alphabet vs. komisjon (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763, punktid 71 ja 666).

22. Otsuse C(2017) 4444 (final) kokkuvõte avaldati 12. jaanuaril 2018 *Euroopa Liidu Teatajas*.

23. Google esitas otsuse C(2017) 4444 (final) peale hagi, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 11. septembril 2017. Üldkohus tühistas 10. novembri 2021. aasta kohtuotsusega Google ja Alphabet vs. komisjon (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763) selle otsuse ainult osas, milles komisjon neil turgudel avaldunud konkurentsivastaste tagajärgede põhjal tuvastas, et Google oli pannud toime rikkumise 13 riigi üldotsingu turul EMPs, ja jättis Google'i hagi ülejäänud osas rahuldamata, eelkõige kinnitades komisjoni analüüsi *spetsialiseeritud* hinnavõrdluse otsingu turu osas.

24. Google esitas 20. jaanuaril 2022 Üldkohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse, mis on praegu menetlemisel.⁹

B. Heureka riigisisese õiguse kohane kahju hüvitamise hagi

25. Heureka esitas 25. juuni 2020. aasta hagiavaldusega 26. juunil 2020 Městský soud v Prazele (Praha linnakohus) kahju hüvitamise hagi Google'i vastu. Selle hagiga palutakse hüvitada kahju, mida Heureka kandis väidetavalt turgu valitseva seisundi kuritarvitamise tõttu, mida Google otsuse C(2017) 4444 (final) järgi tegi Tšehhi Vabariigis ajavahemikul 2013. aasta veebruarist kuni 27. juunini 2017. Heureka märkis, et Google paigutas ja kuvas omaenese hinnavõrdlusteenuse oma üldotsingu teenuste tulemuste hulgas parimasse võimalikku kohta, mis vähendas hinnavõrdlusportaali Heureka.cz külastatavust.

26. Google vaidles sellele hagile vastu, väites muu hulgas, et õigus kahju hüvitamisele on aegunud ajavahemiku osas 2013. aasta veebruarist kuni 25. juunini 2016.¹⁰ See argument põhineb seisukohal, et Heureka võis teada nii rikkumise toimepanijat kui ka seda, et ta kandis kahju, ammu enne otsuse C(2017) 4444 (final) tegemist.

27. Selles küsimuses märgib Google, et eelkõige tänu komisjoni 30. novembri 2010. aasta pressiteatele (punkt 15 eespool) oli ilmne, et Google'i-nimelist otsingumootorit käitab äriühing Google.

28. Lisaks leiab Google, et igal juhul piisas sellest, et 27. mail 2014 avaldati pressiteade, millega SPIR väljendas oma eriarvamust seoses kohustustega, mille Google oli komisjonile esitanud (punkt 17 eespool), et aegumistähtaeg hakkaks kulgema.

29. Nendel põhjustel väidab Google, et käsitletaval juhul kohaldatav aegumistähtaeg oli hakanud kulgema 2013. aasta veebruaris, st Tšehhi Vabariigis toime pandud rikkumise alguses, kui tekkis väidetav kahju, või hiljemalt 27. mail 2014, mil avaldati SPIRi pressiteade.

30. Google'i sõnul ei takistanud miski Heurekal oma kahju hüvitamise hagi esitada, sest nimetatud äriühing võis kogu seda hagi puudutava menetluse kestel laiendada kahju ulatust, lisades sellele aja jooksul suureneva kantud osalise kahju.

⁹ Pooleliolev kohtuasi C-48/22 P:– Google ja Alphabet vs. komisjon (Google Shopping).

¹⁰ See kuupäev saadakse lahutades neli aastat Heureka hagi esitamise kuupäevast (25. juuni 2020). Google leiab erinevalt eelotsusetaotluse esitanud kohtust (vt käesoleva ettepaneku punkt 10), et asjakohane riigisisene regulatsioon on sätestatud äriseadustikus, milles aegumistähtaeg on neli aastat (vt ka käesoleva ettepaneku punkt 10) alates hetkest, mil kahju kandnud isik sai või võis saada teada kahjust ja isikust, kes peab selle hüvitama.

31. Selles olukorras on Městský soud v Praze (Praha linnakohus) kahtlusi, kas endised riigisised õigusnormid, mis reguleerivad aegumistähtaegu, on kooskõlas direktiivi 2014/104 artikli 10 lõikega 2 ja vastaval juhul ELTL artikliga 102 ning tõhususe põhimõttega. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et tsiviilseadustiku § 620 lõike 1 kohaselt hakkab kolmeaastane aegumistähtaeg kulgema niipea, kui kahju kandnud isik on saanud teada või võib põhjendatult oletada, et ta on teadlik rikkumise toime pannud isikust ja kantud kahjust. Mis puudutab tingimust, et kahju kandnud isik peab olema teadlik, et kahju tekkis asjaomase rikkumise tõttu, siis selle kohaselt, kuidas Nejvyšší soud (Tšehhi Vabariigi kõrgeim kohus) tsiviilseadustiku § 620 lõiget 1 tõlgendab, piisab selleks, et aegumistähtaeg hakkaks kulgema, osalise kahju teadasaamisest. Kahju on – muu hulgas jätkuvate või korduvate rikkumiste juhtudel – jagatav ning igale „uuele kahjule“ võib tugineda eraldi ja sellest hakkab kulgema uus aegumistähtaeg.

32. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tähendab see käsitletaval juhul seda, et igast Google'i veebilehel tehtud üldotsingust, mille järel paigutati või kuvati tulemused Google'i hinnavõrdlusteenusele soodsamalt, hakkas kulgema uus eraldi aegumistähtaeg.

33. See kohus märgib ka, et erinevalt direktiivi 2014/104 artiklist 10 ei ole tsiviilseadustikus nõutud, et kahju kandnud isik teaks, et asjaomane tegevus kujutab endast konkurentsioiguse rikkumist. Tsiviilseadustik ei sisalda ka sätet, mis võimaldaks peatada või katkestada aegumistähtaaja seda tegevust puudutava uurimise ajaks, ega sätet, mille kohaselt lõpeb peatamine või katkestamine kõige varem aasta pärast seda, kui rikkumise tuvastamise otsus muutus lõplikuks.

IV. Eelotsusetaotlus ja menetlus Euroopa Kohtus

34. Selles olukorras esitas Městský soud v Praze (Praha linnakohus) Euroopa Kohtule 29. septembri 2021. aasta kohtuotsusega, mis saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 30. septembril 2021, järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas direktiivi 2014/104 artikli 21 lõiget 1 ja liidu õiguse üldpõhimõtteid tuleb tõlgendada nii, et direktiiv 2014/104 ja eelkõige selle artikkel 10 on otseselt või kaudselt kohaldatav käesolevas vaidluses, milles nõutakse hüvitist kogu kahju eest, mida põhjustati ELTL artikli 102 rikkumisega, mis algas enne direktiivi 2014/104 jõustumist ja lõppes pärast selle ülesvõtmistähtaja möödumist, kui kahju hüvitamise hagi esitati samuti pärast direktiivi ülesvõtmistähtaja möödumist, või tuleb neid tõlgendada nii, et direktiivi 2014/104 artiklit 10 kohaldatakse ainult viidatud tegevuse selle osa (ja sellest tuleneva osalise kahju) suhtes, mis leidis aset pärast direktiivi 2014/104 jõustumist või olenevalt olukorrast ülesvõtmise tähtaja möödumist?
2. Kas lähtudes direktiivi 2014/104 ja/või ELTL artikli 102 mõttest ja eesmärgist ning tõhususe põhimõttest, tuleb direktiivi 2014/104 artikli 22 lõiget 2 tõlgendada nii, et „artikli 21 kohaselt võetud riigisised meetmed, välja arvatud [artikli 22] lõikes 1 osutatud meetmed“, on riigisised õigusnormid, millega direktiivi 2014/104 artikkel 10 üle võeti, ehk teisisõnu, kas direktiivi 2014/104 artikkel 10 ja aegumisnormid kuuluvad direktiivi 2014/104 artikli 22 [lõike 1] või [lõike 2] kohaldamisalasse?

3. Kas direktiivi 2014/104 artikli 10 lõikega 2 ja/või ELTL artikli 102 ja tõhususe põhimõttega on kooskõlas niisugused riigisisesed õigusnormid ja nende tõlgendus, mille kohaselt on subjektiivse aegumistähtaja kulgemise alguse seisukohalt oluline „kahju tekitamisest teadasaamine“ seotud kahju kandnud isiku teadasaamisega „osalisest kahjust“, mis on järk-järgult tekkinud vältava konkurentsivastase tegevuse ajal (kuna kohtupraktika lähtub eeldusest, et asjaomane kahjunõue on tervikuna jagatav) ja millega seoses hakkavad kulgema autonoomsed subjektiivsed aegumistähtjad, olenemata sellest, kas kahju kandnud isik on teadlik kahju suurusest, mida on põhjustanud ELTL artikli 102 rikkumine tervikuna, seega niisugused riigisisesed õigusnormid ja nende tõlgendus, mis teevad võimalikuks selle, et konkurentsivastase tegevusega põhjustatud kahju hüvitamise nõude aegumistähtaeg hakkab kulgema enne seda, kui lõpeb ELTL artiklit 102 rikkuv tegevus, mis seisneb oma hinnavõrdlusteenuse soodsamale kohale paigutamises ja esitamises?
4. Kas direktiivi 2014/104 artikli 10 lõigetega 2, 3 ja 4 ja/või ELTL artikliga 102 ning tõhususe põhimõttega on vastuolus niisugused riigisisesed õigusnormid, milles on ette nähtud, et kahju hüvitamise hagide subjektiivne aegumistähtaeg on kolm aastat ja see hakkab kulgema päevast, mil kahju kandnud isik sai teada või pidi teada saama osalisest kahjust ja kahju hüvitama kohustatud isikust, kuid mis ei võta arvesse i) õigusvastase tegevuse lõpetamise kuupäeva ega ii) seda, kas kahju kandnud isik teadis, et tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, ja mis samas iii) ei peata ega katkesta kolmeaastast aegumistähtaega ajaks, mil menetlus on komisjonis pooleli, kui menetluse ese on ELTL artikli 102 rikkumine, mis ei ole veel lõppenud, ning mis iv) ei sisalda sätteid, mille kohaselt aegumistähtaja kulgemise peatumine ei lõpe varem kui üks aasta pärast konkurentsireeglite rikkumist puudutava otsuse lõplikuks muutumist?“
35. Eelotsusemenetluses Euroopa Kohtus esitasid kirjalikke seisukohti Heureka, Google ja komisjon.
36. Euroopa Kohus tegi 22. juunil 2022, st pärast menetluse kirjaliku osa lõppu käesolevas kohtuasjas 21. märtsil 2022, kohtuotsuse kohtuasjas Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, edaspidi „kohtuotsus Volvo“, EU:C:2022:494), milles ta võttis seisukoha muu hulgas direktiivi 2014/104 artikli 10 laadi ja selle õigusnormi ajalise kohaldatavuse kohta. Võttes arvesse sarnasusi selle ja käesoleva kohtuasja vahel, juhtis Euroopa Kohus eelotsusetaotluse esitanud kohtu tähelepanu sellele kohtuotsusele, küsides, kas viimane soovib seda arvestades jääda oma eelotsusetaotluse juurde.
37. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märkis 29. juuni 2022. aasta kirjas, mis saabus Euroopa Kohtusse 1. juulil 2022, Euroopa Kohtule, et ta jääb oma eelotsusetaotluse juurde.
38. Kirjaliku teatega, mis saabus Euroopa Kohtusse 27. septembril 2022, teatas eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule, et ta võtab tagasi oma eelotsusetaotluse esimese ja teise küsimuse, kuid jääb oma kolmanda ja neljanda küsimuse juurde.
39. Euroopa Kohus ja kohtujurist esitasid 20. detsembril 2022 kõikidele menetlusosalistele küsimusi kirjalikuks vastamiseks, millele need menetlusosalised ka vastasid. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas samuti nende küsimuste peale seisukohti, mis registreeriti eelotsusetaotluse *addendum*'ina.
40. Kõik menetlusosalised olid esindatud ka 20. märtsi 2023. aasta kohtuistungil.

V. Analüüs

41. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma eelotsuse küsimustega sisuliselt teada, kas põhikohtuasja hageja Heureka, kes esitas oma hagi 26. juunil 2020 ja kes leiab, et turgu valitseva seisundi kuritarvitamine, mille Google pani toime ajavahemikul 2013. aasta veebruarist kuni 27. juunini 2017, tekitas talle kahju, võib veel nõuda kogu selle perioodi jooksul tekitatud kahju hüvitamist või on tema õigus kahju hüvitamisele sellest perioodist ühe osa puhul vastupidi juba aegunud.

42. See küsimus tekib eelkõige seepärast, et enne direktiivi 2014/104 ülevõtmist oli aegumistähtaja kulgemise algus Tšehhi õiguses seotud ainult kahjust ja selle tekitanud isikust teadasaamisega. Asjakohases kohtupraktikas leiti seega, et kogu kahju, mis on tekkinud konkurentsioiguse vältava rikkumise jooksul, on osalisest kahjust eraldatav ja et iga osalise kahju puhul hakkab kulgema iseseisev aegumistähtaeg. Õigus kahju hüvitamisele aegus seega eraldi ja järk-järgult.

43. Selle kohtupraktika ja endise kolmeaastase aegumistähtaja kohaselt – ning kui lähtuda eeldusest, et nagu väidab Google (vt punktid 26–29 eespool), teadis või pidi Heureka teadma kahjust ja selle tekitanud isikust kohe selle ajavahemiku algusest peale, mille eest ta hüvitist nõuab, või igal juhul enne komisjoni tuvastatud rikkumise lõppu – oli üks osa Heureka õigusest kahju hüvitamisele, mis sellest rikkumisest tuleneb, tema hagi esitamise hetkel juba aegunud.¹¹

44. Vahepeal jõustus siiski direktiiv 2014/104, mille artikli 10 lõike 2 kohaselt ei sõltu konkurentsioiguse rikkumise korral esitatava kahju esitamise hagi suhtes kohaldatava aegumistähtaja kulgema hakkamine mitte üksnes sellest, et hageja on selle rikkumise peamistest asjaoludest teadlik, vaid ka asjaolust, et see on lõppenud.

45. Direktiiv 2014/104 jõustus 26. detsembril 2014. Selle ülevõtmise tähtaeg möödus 27. detsembril 2016. 1. septembril 2017 jõustus seadus nr 262/2017 konkurentsivaldkonnas tekitatud kahju hüvitamise kohta, millega võeti direktiiv 2014/104 Tšehhi õigusesse üle.

46. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab seega kõigepealt küsimused direktiivi 2014/104 artikli 10 ajalise kohaldatavuse kohta (esimene ja teine eelotsuse küsimus). Seejärel soovib ta teada, kas niisugune aegumise regulatsioon, nagu oli sätestatud Tšehhi õiguses enne, kui jõustus riigisisene seadus, millega see säte üle võeti, on kooskõlas selles sätestest tulenevate nõuetega ja/või ELTL artikliga 102, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega (kolmas ja neljas eelotsuse küsimus).

47. Kohtuotsuses Volvo selgitas Euroopa Kohus juba direktiivi 2014/104 artikli 10 ajalise kohaldatavuse teatavaid aspekte. Sel põhjusel teataski eelotsusetaotluse esitanud kohus selle kohtuotsuse langetamise järel Euroopa Kohtule, et ta loobub oma esimesest ja teisest eelotsuse küsimusest. On siiski vaja analüüsida kohtuotsuses Volvo tuvastatu konkreetset mõju käesolevale kohtuasjale (B osa).

¹¹ Eelotsusetaotluse esitanud kohus näib lähtuvat sellest eeldusest, sest kui ta leiaks, et seda saadi teada alles pärast rikkumise lõppu 27. juunil 2017, siis isegi endise, Tšehhi tsiviilseadustikus ette nähtud kolmeaastase aegumistähtaja kohaldamise korral ei oleks kõnesolevast rikkumisest tulenev õigus igal juhul veel täies ulatuses aegunud Heureka hagi esitamise hetkel 26. juunil 2020. Selles olukorras ei oleks vaja vastata küsimusele, kas selleks, et aegumistähtaeg hakkaks kulgema, peab olema täidetud rikkumise lõppemise tingimus.

48. See analüüs näitab, et vastus küsimusele, kas Heureka võib veel nõuda, et hüvitataks kahju, mida ta kandis kogu rikkumisperioodi jooksul, sõltub sellest, kas aegumine oli riigisisese õiguse kohaselt sellest ajavahemikust ühe osa puhul toimunud juba direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumise hetkeks. Vastus sellele küsimusele sõltub aga omakorda sellest, kas enne selle direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist tulenes juba ERTL artiklist 102, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega, et riigisisestes õiguskordades ei saanud näha ette aegumistähtaja algust enne liidu konkurentsioiguse vältava rikkumise lõppu. See küsimus vastab sisuliselt kolmandale eelotsuse küsimusele ja neljanda eelotsuse küsimuse punktile i. Niisuguses kontekstis tuleb esitada ka neljanda eelotsuse küsimuse punktid ii, iii ja iv, mis puudutavad endise riigisisese aegumisregulatsiooni muude aspektide vastavust liidu õigusele (C osa).

49. Enne kõike seda tekib siiski üks eelnev küsimus: käsitletaval juhul ei olnud komisjoni otsus C(2017) 4444 (final), millele Heureka tugineb, et tõendada talle kahju tekitanud rikkumise olemasolu ja kestust – vastupidi olukorrale, mida puudutasid kohtuotsus Volvo¹² ja kohtumäärus kohtuasjades Deutsche Bank¹³ –, veel lõplik (vt punktid 23 ja 24 eespool). See tekitab küsimuse, kas riigisisene kohus võib siiski tugineda sellele otsusele, et tuvastada asjaomane rikkumine ja selle kestus ning teha kindlaks aegumistähtaeg põhikohtuasjas, või on ta kohustatud peatama selle menetluse kuni hetkeni, mil see otsus jõustub. Kuna ERTL artiklis 267 sätestatud liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses on Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule vastus, millest on kasu ja mis võimaldaks viimasel tema menetluses oleva kohtuasja lahendada,¹⁴ tuleb kõigepealt selles küsimuses selgust saada, enne kui käsitleda eelotsusetaotluse esitanud kohtu eelotsuse küsimusi (A osa).

A. Eelnev küsimus: kas riigisisene kohus võib tugineda komisjoni otsusele, mis ei ole veel lõplik?

50. Direktiivi 2014/104 artikli 2 punkti 12 kohaselt on „lõplik otsus õigusrikkumise kohta“ otsus õigusrikkumise kohta, mida ei saa või enam ei saa tavalises korras edasi kaevata.

51. Otsus C(2017) 4444 (final) ei ole veel lõplik selle sätte tähenduses, sest selle peale oli esitatud tühistamishagi Üldkohtule, kelle kohtuotsuse Google ja Alphabet vs. komisjon (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763) peale on nüüd esitatud apellatsioonkaebus Euroopa Kohtule (punktid 23 ja 24 eespool).

52. Kas see faktiline asjaolu takistab hagejal ja liikmesriigi kohtul tugineda sellele, mida on tuvastatud komisjoni otsuses, eelkõige mis puudutab rikkumise olemasolu ja selle kestust?

53. Mina nii ei arva.

54. Seega on isegi otsusel, mis ei ole veel lõplik ja milles komisjon tuvastab konkurentsioiguse rikkumise, siduv toime seni, kuni seda ei ole tühistatud (1. osa). Liikmesriigi kohtu ülesanne on teha sellest asjakohased järeldused selle kohtu menetluses ja hinnata, kui vaja, kas ta peab peatama menetluse seniks, kuni komisjoni otsus muutub lõplikuks, ilma et ta oleks selleks

¹² Kohtuotsus Volvo, punkt 18.

¹³ 6. märtsi 2023. aasta kohtumäärus Deutsche Bank (keelatud kokkulepe – euro intressimäära tuletisinstrumendid) (C-198/22 ja C-199/22, EU:C:2023:166, punkt 19).

¹⁴ Vt 10. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (aegumistähtaeg) (C-219/20, EU:C:2022:89, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).

kohustatud (2. osa). Seda küsimust, kas liikmesriigi kohus võib tugineda komisjoni otsusele, mis ei ole veel lõplik, tuleb eristada küsimusest, kas aegumistähtaeg tuleb niisugusel juhul peatada (vt selle kohta punktid 132–138 tagapool).

1. Niisuguse komisjoni otsuse siduvus, mis ei ole veel lõplik

55. Institutsioonide õigusaktide suhtes kehtib üldjuhul seaduslikkuse presumptsioon ja seetõttu loovad need õiguslikke tagajärgi niikaua, kuni neid ei ole tühistatud või kehtetuks tunnistatud.¹⁵

56. See põhimõte eeldab ka kohustust tunnustada nende aktide täielikku toimet nii kaua, kuni Euroopa Kohus ei ole tuvastanud nende õigusvastasust, ja austada nende täitmisele pööratavust seni, kuni Euroopa Kohus ei ole nende täitmist peatanud.¹⁶

57. ELTL artikli 288 neljanda lõigu järgi on komisjoni otsus adressaatidele tõesti kohustuslik üksnes juhul, kui neid on selles nimetatud. On siiski selge, et niisugusel otsusel võib olla ka siduvaid õiguslikke tagajärgi, mis mõjutavad kolmandate isikute huve, kui see puudutab neid otseselt ja isiklikult ning muudab märkimisväärselt nende õiguslikku olukorda.¹⁷

58. Kuna niisugune otsus avaldab selle adressaatidele ja kolmandatele isikutele, keda see otsuses tuvastatud rikkumise põhjal otseselt ja isiklikult puudutab, siduvat õiguslikku toimet, peavad ka niisugused muud kolmandad isikud nagu Heureka ja eelotsusetaotluse esitanud kohus saama sellele, mida on otsuses tuvastatud, seni tugineda, kuni seda ei ole tühistatud. Liikmesriigi ametiasutuste ja kohtute kohustus austada komisjoni otsuste seaduslikkuse eeldust tuleneb ka ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttest.¹⁸

59. Lisaks on määruse nr 1/2003 artikli 16 lõike 1 esimeses lauses ette nähtud, et kui liikmesriigi kohtud teevad ELTL artiklite 101 ja 102 alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused olla vastuolus komisjoni otsusega. Selle sättega ei ole kehtestatud tingimust, et niisugune otsus peab olema lõplik.

60. Selle poolest erineb see direktiivi 2014/104 artiklist 9, millega on liikmesriikide konkurentsiasutuste otsustele tõenduslik väärtus antud ainult juhul, kui need on lõplikud.¹⁹ Seda erinevust õigustab aga liidu õiguse esimene ja liidu institutsioonide otsuste siduvus.²⁰

¹⁵ 15. juuni 1994. aasta kohtuotsus komisjon vs. BASF jt (C-137/92 P, EU:C:1994:247, punkt 48); 14. detsembri 2000. aasta kohtuotsus Masterfoods ja HB (C-344/98, EU:C:2000:689, punkt 53) ning 5. oktoobri 2004. aasta kohtuotsus komisjon vs. Kreeka (C-475/01, EU:C:2004:585, punkt 18).

¹⁶ 7. juuni 1988. aasta kohtuotsus komisjon vs. Kreeka (63/87, EU:C:1988:285, punkt 10) ja 21. septembri 1989. aasta kohtuotsus Hoechst vs. komisjon (46/87 ja 227/88, EU:C:1989:337, punkt 64).

¹⁷ Vt näiteks 28. jaanuari 1986. aasta kohtuotsus COFAZ vs. komisjon (C-169/84, EU:C:1986:42, punkt 24), 31. märtsi 1998. aasta kohtuotsus Prantsusmaa jt vs. komisjon (C-68/94 ja C-30/95, EU:C:1998:148, punktid 48–58) ning 29. juuni 2010. aasta kohtuotsus komisjon vs. Alrosa (C-441/07 P, EU:C:2010:377, punkt 90); vt ka 11. juuli 1996. aasta kohtuotsus Métropole télévision jt vs. komisjon (T-528/93, T-542/93, T-543/93 ja T-546/93, EU:T:1996:99, punktid 59–64) ning 18. septembri 2006. aasta kohtumäärus Wirtschaftskammer Kärnten ja best connect Ampere Strompool vs. komisjon (T-350/03, EU:T:2006:257, punkt 54).

¹⁸ Vt selle kohta 21. novembri 2013. aasta kohtuotsus Deutsche Lufthansa (C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 41).

¹⁹ Vt siin ka olukorra kohta enne direktiivi 2014/104 jõustumist 20. aprilli 2023. aasta kohtuotsus Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, EU:C:2023:298, punktid 61–63) ja minu ettepanek kohtuasjas Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, punkt 93).

²⁰ Vt selle kohta minu ettepanek kohtuasjas Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, punkt 96).

61. Kohtuasjas Sumal²¹ tehtud kohtuotsuse punktis 42 leidis Euroopa Kohus küll, et tuvastamaks majandusüksusesse kuuluva õigusliku üksuse vastutust konkurentsioiguse rikkumise eest, on tarvis, et seda, et sellesse majandusüksusesse kuuluv õiguslik üksus osales niisuguses rikkumises, tõendataks komisjoni lõpliku otsusega²² või tuvastataks asjaomasel liikmesriigi kohtus sõltumatult, kui komisjon ei ole teinud mingit otsust, milles tuvastataks rikkumise olemasolu.

62. Sellest ei tulene siiski, et kahju kandnud isik või liikmesriigi kohus saaks tugineda ainult lõplikuks muutunud komisjoni otsuses tuvastatule. Kui oleks nii, tähendaks see, et hageja peaks kõikidel juhtudel ootama selle kohtumenetluse lõppu, milles kontrollitakse komisjoni otsust, et tugineda selles otsuses tuvastatule. See võib muuta kahju kandnud isikutel liiga raskeks kasutada oma ELTL artiklitest 101 ja 102 tulenevat õigust kahju hüvitamisele, eelkõige kui ei ole välistatud, et selle õiguse aegumise absoluutne tähtaeg lõpeb enne, kui lõpeb see kohtumenetlus. Kahju kandnud isikutelt võidakse seega võtta võimalus esitada hagisid, mis põhinevad otsusel, milles on tuvastatud liidu konkurentsieeskirjade rikkumine.²³

2. Kas eksisteerib kohustus peatada menetlus põhikohtuasjas?

63. Seda, et komisjoni otsus, mis ei ole veel lõplik, on põhimõtteliselt siduv, kinnitab asjaolu, et määruse nr 1/2003 artikli 16 lõike 1 kolmanda lõigu kohaselt on riigisisese menetluse peatamise vajadus niisugusel juhul jäetud liikmesriigi kohtu hinnata. Kui liikmesriigi kohus ei saanud tugineda komisjoni otsusele, mis ei ole veel lõplik, peaks tema menetluse peatamine olema selle automaatne tagajärg, et otsus ei ole lõplik.

64. Täpsemalt ilmneb isegi määruse nr 1/2003 artikli 16 lõike 1 ülesehitusest, et võimalust peatada riigisisene menetlus näib seadusandja olevat pidanud mõeldavaks eriti juhul, kui otsust ei ole veel tehtud, vaid komisjon alles kavandab seda.²⁴ Kuigi mina ei mõista, miks peatamine ei saa olla ka vastaval juhul kasulik ja isegi vajalik, kui komisjoni otsus ei ole veel lõplik, rõhutab see ülesehitus siiski veelgi, et peatamine ei ole niisugusel juhul automaatne.

65. Direktiiv 2014/104 ei keela liikmesriigi kohtul ka oma menetlust jätkata, kui komisjonis on pooleli menetlus, mis puudutab sama rikkumist. Konkurentsioiguse avalik- ja eraõiguslikud menetlused on üksteist täiendavad ning neid võib põhimõtteliselt läbi viia samal ajal.²⁵ See peab kehtima ka niisugusel juhtumil, mil menetlus komisjonis on lõpetatud, samas kui tema otsuse kohtuliku kontrolli menetlus on liidu kohtutes pooleli.

66. Nagu väidab komisjon, julgustaks üldine riigisisese menetluse peatamise kohustus problemaatiliselt ettevõtjaid, kelle kohta on komisjon järeldanud, et nad on rikkunud liidu konkurentsieeskirju, esitama selle otsuse peale ja seejärel Üldkohtu otsuse peale apellatsioonkaebust ainsa eesmärgiga lükata hüvitava õigluse elluviimist edasi.

²¹ 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800).

²² Kohtujuristi kursiiv.

²³ Vt selle kohta 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, punkt 52).

²⁴ Vt selle kohta 12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus RegioJet (C-57/21, EU:C:2023:6, punkt 64). Määruse nr 1/2003 artikli 16 lõikes 1 on sätestatud: „1. Kui siseriiklikud kohtud teevad [ELTL] artiklite [101] või [102] alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused olla vastuolus komisjoni otsusega. Nad peavad vältima ka otsuseid, mis võivad olla vastuolus otsusega, mille komisjon kavatses teha enda algatatud menetluse raames. Sellega seoses võib siseriiklik kohus kaaluda oma menetluse peatamist. See kohustus ei piira [ELTL artiklist 267] tulenevaid õigusi ja kohustusi.“ (Kohtujuristi kursiiv.)

²⁵ Vt 12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus RegioJet (C-57/21, EU:C:2023:6, punktid 65 ja 66) ning kohtujurist Szpunari ettepanek kohtuasjas RegioJet (C-57/21, EU:C:2022:363, punktid 45 ja 46).

67. Kui ta hindab, kas on vaja või sobiv peatada kahju hüvitamise nõuet puudutav menetlus, mis on komisjoni veel mittelõpliku otsuse tulemus, peab liikmesriigi kohus võtma arvesse esiteks menetluse ülesehitust ja oma kohustust teha lojaalset koostööd liidu institutsioonidega, kes võivad vajaduse korral olla peatamise poolt.

68. Teiseks tuleb arvesse võtta nii hageja õigust tõhusale õiguskaitsevahendile kui ka kostja õigust õiguskindlusele, sest nemad võivad pooldada vajadust lahendada riigisisene vaidlus mõistliku aja jooksul.²⁶ Selles kontekstis peab eelkõige arvesse tulema oht, et absoluutne aegumistähtaeg möödub peatamise ajal, samuti vaidlusaluse otsuse kohtuliku kontrolli menetluse staadium liidu kohtus, st küsimus, kas lõplikku otsust selles menetluses on oodata lähiajal või mitte, samuti liikmesriigi kohtu enda hinnang, kas komisjoni otsus on kehtiv. Kahtluse korral selles küsimuses peab liikmesriigi kohus esitama Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse.²⁷

69. Üks teine aspekt, mida võib arvesse võtta, kui hinnatakse, kas peatamine on asjakohane, on küsimus, kas riigisisenes õiguses on olemas või mitte erakorraline õiguskaitsevahend, mis võimaldab kahju hüvitamise menetluses tehtud otsuse vajaduse korral läbi vaadata. Mulle tundub, et liidu õigus ei nõua üleüldiselt niisuguse erakorralise õiguskaitsevahendi kehtestamist,²⁸ kuid käsitletaval juhul on see eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul Tšehhi õiguses olemas.

70. Kõigest eelnevast tuleneb, et isegi kui see ei ole veel lõplik, on niisugusel komisjoni otsusel nagu otsus C(2017) 4444 (final) siduv toime sellise kahju hüvitamise hagi raames, millega on tegemist põhikohtuasjas. Eelotsusetaotluse esitanud kohus võib seega tugineda sellele otsusele, et tuvastada niisuguse rikkumise olemasolu ja kestus, mille kohta arvatakse, et see põhjustas vaidlusaluse kahju. See ei kahjusta selle kohtu võimalust peatada oma menetlus, kui ta leiab, et see on juhtumi asjaolusid arvestades vajalik.

B. Esimene ja teine eelotsuse küsimus: kohtuotsuses Volvo tuvastatu mõju käesolevale kohtuasjale

71. Oma esimese ja teise eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, mil määral on direktiivi 2014/104 artikkel 10, mis käsitleb aegumistähtaegu, põhikohtuasjas kohaldatav. Vastus nendele küsimustele tuleneb sellest, mida Euroopa Kohus tuvastas kohtuotsuses Volvo. Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus loobus nendest küsimustest, tuleb talle niisuguse vastuse andmiseks, millest on kasu, täpsustada selle kohtuotsuse mõju käesolevale kohtuasjale.

72. Direktiivi 2014/104 artikli 22 lõike 1 kohaselt tagavad liikmesriigid, et selle direktiivi materiaalõigusnormide järgimiseks vastu võetud riigisiseseid meetmeid ei kohaldata tagasiulatuvalt.

²⁶ Vt selle kohta 10. veebruari 2022. aasta kohtuotsus *Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld* (aegumistähtaeg) (C-219/20, EU:C:2022:89, punkt 45). Vt ka *mutatis mutandis* kohtujurist Čapeta ettepanek kohtuasjas *DB Station & Service* (C-721/20, EU:C:2022:288, punkt 88).

²⁷ Vt konkreetselt 22. oktoobri 1987. aasta kohtuotsus *Foto-Frost* (314/85, EU:C:1987:452, punktid 12–20). Vt ka kahtluse korral, kas komisjoni otsuse tõlgendus on õige, 1. augusti 2022. aasta kohtuotsus *Daimler* (kartellid – prügiveoautod) (C-588/20, EU:C:2022:607, punktid 27–36) ja 25. veebruari 2021. aasta kohtuotsus *VodafoneZiggo Group vs. komisjon* (C-689/19 P, EU:C:2021:142, punkt 144).

²⁸ Vt selle kohta 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus *Tárşia* (C-69/14, EU:C:2015:662, punktid 28, 29 ja 38–41).

73. Kohtuotsuse Volvo järgi on direktiivi 2014/104 artikkel 10 materiaalõigusnorm selle direktiivi artikli 22 lõike 1 tähenduses.²⁹

74. Direktiivi artikli 10 ajalise kohaldatavuse kindlakstegemiseks tuleb seega kontrollida, kas põhikohtuasjas kõne all olev olukord oli tekkinud enne direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist või kas see tekitab pärast tähtaja möödumist jätkuvalt tagajärgi.³⁰

75. Selleks tuleb analüüsida, kas direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumise kuupäeval, s.o 27. detsembril 2016, oli põhikohtuasjas käsitletava olukorra suhtes kohaldatav aegumistähtaeg möödunud, mis tähendab, et tuleb kindlaks teha, millisel hetkel see aegumistähtaeg hakkas kulgema.³¹

76. Käsitletaval juhul palub Heureka hüvitada kahju, mida ta kandis väidetavalt turgu valitseva seisundi kuritarvitamise tõttu, mida Google tegi otsuse C(2017) 4444 (final) kohaselt ajavahemikul 2013. aasta veebruarist kuni 27. juunini 2017.

77. Selles olukorras tuleb eristada rikkumisperioodi pärast direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist (1. osa) ja rikkumisperioodi enne selle tähtaja möödumist (2. osa).

1. Rikkumisperiood pärast direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist

78. Rikkumise osa, mis leidis aset pärast direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist, st 27. detsembrist 2016 kuni 27. juunini 2017, kuulub selle direktiivi artikli 10 ajalise kohaldamisalasse.

79. Lisaks peab liikmesriigi kohus alates ülevõtmistähtaja möödumisest vajaduse korral tõlgendama riigisiseseid õigusnorme võimalikult suure ulatuses lähtuvalt liidu õigusest, ilma et ta siiski tõlgendaks riigisiseseid õigusnorme *contra legem*.³²

80. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgituste kohaselt on Tšehhi kõrgeima kohtu praktikas „kahjust teadmist“, mida on tsiviilseadustikus nõutud, et määrata kindlaks hetk, millest aegumistähtaeg kulgema hakkab, tõlgendatud nii, et seoses subjektiivse aegumistähtaja algushetkega on asjakohane teadmine isegi ainult osalisest kahjust, mida on konkurentsioiguse vältava rikkumisega põhjustatud.

81. Kooskõlalise tõlgendamise nõue paneb liikmesriigi kohtutele kohustuse muuta väljakujunenud kohtupraktikat vajaduse korral, kui see põhineb riigisisese õiguse tõlgendusel, mis ei ole kooskõlas liidu õiguse eesmärkidega. Seetõttu ei ole liikmesriigi kohtul alust asuda seisukohale, et tal ei ole võimalik tõlgendada riigisisese õiguse sätet kooskõlas liidu õigusega ainuüksi seetõttu, et seda sätet on järjepidevalt tõlgendatud viisil, mis ei ole liidu õigusega kooskõlas.³³

²⁹ Kohtuotsus Volvo, punktid 43–47.

³⁰ Kohtuotsus Volvo, punkt 48.

³¹ Kohtuotsus Volvo, punkt 49.

³² Kohtuotsus Volvo, punkt 52.

³³ Vt 3. juuni 2021. aasta kohtuotsus Instituto Madrileño de Investigación y Desarrollo Rural, Agrario y Alimentario (C-726/19, EU:C:2021:439, punkt 86 ja seal viidatud kohtupraktika).

82. Nende kriteeriumide põhjal ei tundu mulle võimatu tõlgendada riigisisest õigust kooskõlas liidu õigusega, ehkki seda peab kontrollima liidu kohus.

83. Sellest järeldub, et rikkumise selle osa jooksul põhjustatud kahju puhul ei saanud aegumistähtaeg hakata kulgema enne, kui olid täidetud direktiivi 2014/104 artiklis 10 sätestatud tingimused, st eelkõige see, et rikkumine lõppes ja et hageja sai teada selle rikkumise peamistest asjaoludest.

84. Kohtuotsuse Volvo kohaselt on nii, et kuigi ei ole välistatud, et kahju kandnud isik võib kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajalikest asjaoludest teada saada ammu enne komisjoni otsuse kokkuvõtte avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*, võib seisukohta, et kahju kandnud isik on saanud oma hagi esitamiseks hädavajalikest asjaoludest teada, muu teabe puudumise korral võtta mõistlikult alates sellest hetkest.³⁴

85. Google pooldab käsitletaval juhul siiski seisukohta, et Heureka sai rikkumise peamistest asjaoludest teada juba enne otsuse C(2017) 4444 (final) kokkuvõtte avaldamist 12. jaanuari 2018. aasta *Euroopa Liidu Teatajas*. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kontrollima, kas see on nii. Igatahes, isegi niisugusel juhul ei saanud aegumistähtaeg rikkumisperioodi osas pärast direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist 27. detsembril 2016 hakata kulgema enne rikkumise lõppu. Otsuse C(2017) 4444 (final) kohaselt lõppes see 27. juunil 2017. Miski ei takista eelotsusetaotluse esitanud kohtul siiski järeldada, et see rikkumine kestis kauem, kui on tuvastatud otsuses C(2017) 4444 (final), kui see on nõuetekohaselt tõendatud.³⁵

86. Seejuures on oluline täpsustada, et ei ole mingit kahtlust, et hetk, mil „rikkumine on lõppenud“ direktiivi 2014/104 artikli 10 lõike 2 tähenduses, saab juhul, kui üks ja sama vältav rikkumine kestab teatava ajavahemiku jooksul, olla ainult hetk, mil rikkumine lõpeb tervikuna.

87. Seda punkti ei ole küll komisjoni esialgse ettepaneku selles sättes sõnaselgelt täpsustatud – vastupidi ettenähtule, nagu märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus.³⁶

88. See muudatus näib siiski peegeldavat mitte niivõrd soovi mõte ümber pöörata kui sõnastuse lihtsustamist. Hetk, mil rikkumine „lõpeb“, saab ühe ja vältava rikkumise raames olla ainult hetk, mil rikkumine lõpeb tervikuna. Muidu oleks tulnud nimetada hetke, mil rikkumine „pandi toime“, nagu on märgitud määruse nr 1/2003 artikli 25 lõikes 2, milles on täpsustatud, et „[a]egumistähtaeg hakkab kulgema rikkumise toimepaneku päevast“, kuid „[j]ätkuvate või korduvate rikkumiste puhul hakkab aegumistähtaeg kulgema rikkumise lõppemise päevast“.

89. Lisaks on direktiivi 2014/104 artikli 2 punktis 1 „konkurentsioiguse rikkumine“ määratletud nii, et see on „[ELTL] artikli 101 või 102 rikkumine või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumine“, mis kõneleb sellest, et mõistet „rikkumine“ tuleb selle direktiivi kohaldamisel tõlgendada neid sätteid käsitlevast kohtupraktikast lähtudes. Selle kohtupraktika kohaselt on aga nii, et kui mitu tegu või vältav tegevus kuuluvad „tervikplaani“ nende identse eesmärgi tõttu, mis

³⁴ Kohtuotsus Volvo, punktid 64–71.

³⁵ Heureka sõnul tegi Google etteheidetavale tegevusele lõpu alles 27. septembril 2017. See väide põhineb eelkõige asjaolul, et otsuse C(2017) 4444 (final) artikli 1 teises lõigus tuvastas komisjon, et selle otsuse tegemise hetkel kestab rikkumine ikka veel, samas kui selle artiklis 3 kohustas ta Google'it sellele lõppu tegema hiljemalt 90 päeva jooksul alates otsusest teatamise kuupäevast. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on seda väidet kontrollida, võttes arvesse – kui on – otsusest C(2017) 4444 (final) tegeliku teatamise kuupäeva, s.o 30. juunit 2017 (avalduste kohaselt, mille Google oma selle otsuse peale esitatud hagi raames tegi), ja teha kindlaks täpne rikkumise lõpukuupäev.

³⁶ Vt 11. juuni 2013. aasta ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagsid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral, COM(2013) 404 (final); artikli 10 lõige 3.

kahjustab konkurentsi ühisturu piires, on tegemist ühe ja vältava rikkumisega³⁷ (või vastaval juhul ühe ja korduva rikkumisega³⁸). See mõiste võimaldab komisjonil määrata trahvi kogu arvessevõetud rikkumise perioodi eest ja kindlaks määrata aegumistähtaja kulgema hakkamise kuupäeva, st kuupäeva, mil vältav rikkumine lõppes.³⁹

90. Käsitletaval juhul tuleneb otsusest C(2017) 4444 (final), et rikkumine algas Tšehhi Vabariigis 2013. aasta veebruaris ning kestis edasi selle otsuse tegemise hetkel (punkt 21 eespool). Komisjon ei kvalifitseerinud seda rikkumist sõnaselgelt „üheks ja vältavaks“ rikkumisest viidatud kohtupraktika tähenduses. Põhjus võib olla asjaolu, et seda mõistet kasutatakse eelkõige selleks, et näidata, et ELTL artikli 101 rikkumised, mille panevad toime mitu ettevõtjat ja mis koosnevad mitmest osast, kujutavad endast ühte ja vältavat rikkumist.

91. Ilma et käsitletaval juhul oleks tarvis võtta otseselt appi seda mõistet, tundub mulle siiski ilmne, et ELTL artikli 102 rikkumine, mille on pannud toime ainult üks ettevõtja, seisnes vältavas tegevuses, millel olid ühtne eesmärk ja majanduslik otstarve, st paigutada ja kuvada Google'i omaenda hinnavõrdlusvahendit tema üldistel tulemustelehtedel soodsamalt, et suurendada infovoogu sellesse võrdlusvahendisse konkureerivate hinnavõrdlusvahendite kahjuks.⁴⁰ Rikkumise lõpuks saab seega olla üksnes hetk, mil see vältav tegevus tervikuna lõppes.

92. Kokkuvõtteks võib ajavahemiku kohta pärast direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist 27. detsembril 2016 öelda, et aegumistähtaeg ei saanud hakata kulgema enne rikkumise lõppu niisugusena, nagu selle tuvastas komisjon, st 27. juunil 2017, v.a juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastab, et rikkumine lõppes hilisemal kuupäeval.

2. Rikkumisperiood enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist

93. Mis puudutab seevastu rikkumisperioodi enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist, st ajavahemikku 2013. aasta veebruarist kuni 27. detsembrini 2016, siis päev, millest aegumistähtaeg kulgema hakkab, sõltub riigisisestest õigusnormidest.⁴¹

94. Nagu on märgitud, eelkõige punktides 42 ja 43 eespool, hakkas Tšehhi tsiviilseadustikus ette nähtud kolmeaastane aegumistähtaeg enne direktiivi 2014/104 ülevõtmist eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul kulgema niipea, kui kahju kandnud isik sai kahjust ja selle tekitanud isikust teada, ilma et riigisisese kohtupraktika kohaselt oleks nõutav oodata niisuguse rikkumise lõppu nagu käsitletav. Sellise rikkumisega tekitatud kahju loeti jagatavaks ja seega hakkasid üksteise järel kulgema eri tähtjad. Selle kohtupraktika kohaselt aegus üks osa Heureka õigusest kahju hüvitamisele seega enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist.

95. Selleks et teha kindlaks, kas neid riigisiseseid õigusnorme saab niisugusena kohaldada kahju osa suhtes, mille hüvitamist Heureka nõuab ja mis vastab ajavahemikule enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist, tuleb analüüsida, kas niisugune õiguse seis on kooskõlas liidu õigusega. Enne direktiivi 2014/104 tulenes juba otseselt ELTL artiklist 102, tõlgendatuna

³⁷ 8. juuli 1999. aasta kohtuotsus komisjon vs. Anic Participazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, punkt 81); 7. jaanuari 2004. aasta kohtuotsus Aalborg Portland jt vs. komisjon (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, punkt 258) ning 6. detsembri 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778, punkt 41).

³⁸ 17. mai 2013. aasta kohtuotsus Trelleborg Industrie ja Trelleborg vs. komisjon (T-147/09 ja T-148/09, EU:T:2013:259, punkt 88) ning 16. juuni 2015. aasta kohtuotsus FSL jt vs. komisjon (T-655/11, EU:T:2015:383, punktid 484 ja 498).

³⁹ 17. mai 2013. aasta kohtuotsus Trelleborg Industrie ja Trelleborg vs. komisjon (T-147/09 ja T-148/09, EU:T:2013:259, punkt 62).

⁴⁰ Vt 10. novembri 2021. aasta kohtuotsus Google ja Alphabet vs. komisjon (Google Shopping) (T-612/17, EU:T:2021:763, punktid 68 ja 69).

⁴¹ Vt selle kohta kohtuotsus Volvo, punkt 50.

koostoimes tõhususe põhimõttega, et sellistele hagidele kohaldatavad normid, mille eesmärk on tagada õigussubjektidele liidu konkurentsioigusega antud õiguste kaitse, ei tohi muuta nende õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks.⁴² Tuleb seega teha kindlaks, kas nende õigusnormide kohaselt ei pidanud aegumistähtaeg seoses kahju hüvitamise hagi esitamisega konkurentsioiguse rikkumise korral isegi enne direktiivi 2014/104 hakkama kulgema enne sellise rikkumise lõppu.

C. Kolmas ja neljas eelotsuse küsimus: liidu õigusest tulenevad nõuded direktiivile eelneva aegumise regulatsiooni puhul

96. See küsimus, missugused on liidu õigusest tulenevad nõuded, mis puudutab konkreetselt aegumistähtaaja algust enne direktiivi 2014/104 vastuvõtmist, vastab sisuliselt kolmandale eelotsuse küsimusele ja neljanda eelotsuse küsimuse punktile i (1. osa). Ainult siis, kui selle küsimuse analüüs näitab, et direktiivile eelnenud liidu õiguses ei olnud nõutud, et aegumistähtaaja kulgema hakkamiseks peab rikkumine olema lõppenud, muutuvad neljanda eelotsuse küsimuse ülejäänud punktid asjakohaseks (2. ja 3. osa).

1. Kas aegumistähtaeg võib hakata kulgema enne rikkumise lõppu? (kolmas küsimus ja neljanda küsimuse punkt i)

97. Kohtuotsuse Volvo punktis 50 jj, eelkõige selle punktides 56 ja 61, tuvastas Euroopa Kohus seoses olukorraga, mida reguleeris direktiivile eelnenud riigisisene õigus, et selles riigisiseses õiguses kindlaks määratud aegumistähtajad ei saa hakata kulgema enne, kui rikkumine on lõppenud.

98. Kohtuotsuse Manfredi jt⁴³ punktides 78 ja 79 otsustas Euroopa Kohus, et riigisisene õigusnorm, mille kohaselt hakkab kahju hüvitamise nõude aegumistähtaeg kulgema päevast, mil kokkulepet või tegevust rakendada hakati, võib muuta sellest kokkuleppest või tegevusest tekkinud kahju hüvitamise nõude õiguse teostamise praktiliselt võimatuks, eriti siis, kui see riigisisene õigusnorm sätestab lühikese nõude aegumise tähtaaja ja seda ei saa peatada. Euroopa Kohtu arvates ei oleks sellisel juhul jätkuvate või korduvate rikkumiste puhul välistatud, et nõude aegumistähtaeg lõpeb isegi enne, kui lõpeb rikkumine, mistõttu oleks isikul, kellele on kahju tekkinud pärast nõude aegumistähtaaja lõppu, võimatu vastavat hagi esitada.

99. Google ja komisjon on aga arvamusel, et neid juhiseid ei saa üle võtta käesoleva kohtuasja raamistikku. Seega, vastupidi kohtuasjale Manfredi jt ei oleks aegumistähtaeg – isegi iga eraldi aegumistähtaeg – käsitletaval juhul saanud hakata kulgema enne vastavat teadasaamist. Oht, et tähtaeg möödub veel enne, kui kahju kandnud isik saab nõuda kahju hüvitamist, ei saa seega üldse tekkidagi.

100. Lisaks kujutas kohtuasjas Volvo käsitletud rikkumine endast salajast keelatud kokkulepet, millest hageja selles kohtuasjas oleks nii või teisiti teada saanud alles pärast rikkumise lõppu. Tingimusel, et rikkumine peab olema lõppenud selleks, et aegumistähtaeg hakkaks kulgema, ei oleks niisiis olnud mingit tegelikku tähtsust vaidluse lahendamisel selles kohtuasjas.

⁴² Vt selle kohta 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, punktid 42 ja 43) ning kohtuotsus Volvo, punkt 50.

⁴³ 13. juuli 2006. aasta kohtuotsus (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461).

101. Käsitletaval juhul seisnes rikkumine seevastu avalikus tegevuses, mille toimepanija on teada. Lisaks ei oleks aegumistähtaeg hakanud kulgema enne, kui kahju kandnud isik sai nendest asjaoludest teada, ja see oleks olnud piisavalt pikk. Seepärast ei tundu õiguse kahju hüvitamisele kasutamiseks hädavajalik, et aegumistähtaja algus sõltuks lisaks sellest, et rikkumine on lõppenud. Kahju kandnud isikul on täiesti võimalik kohandada oma nõuete summat vastavalt sellele, kuidas aeg möödub ja kahju suureneb.

102. Kokkuvõttes tuleb aegumise regulatsiooni selle kohaselt, mida Euroopa Kohus tuvastas kohtuasjas Cogeco Communications⁴⁴, analüüsida tervikuna, et teha kindlaks, kas need erinevad asjaolud kogumis hinnatuna muudavad õiguse kahju hüvitamisele kasutamise tõesti võimatuks või liiga raskeks. Nii see käsitletaval juhul aga ei ole.

103. Lõpuks ei olnud enne direktiivi 2014/104 ülevõtmist üheski liikmesriikide õigussüsteemis kehtestatud konkurentsioiguse rikkumise puhul aegumistähtaja kulgema hakkamise suhtes tingimust, et rikkumine peab olema lõppenud. Selle direktiiviga loodi täiesti uus õiguslik reaalsus, milles kehtestatud nõudeid ei saa samastada varem kehtinud tõhususe põhimõtte nõuetega. Kui enne direktiivi ülevõtmist nõuda, et täidetud oleks niisugune tingimus, valitseks oht, et sellele antakse otsene horisontaalne toime eraõiguslike isikute vahel, mis oleks vastuolus hästi väljakujunenud kohtupraktikaga.⁴⁵

104. Selle argumendiga ei saa siiski nõustuda.

105. Seega on mõistagi võimalik, et liikmesriikide tsiviilõigussüsteemides on olemas pideva rikkumise instituut, mis toimub ja aegub ajas järk-järgult. Samamoodi aegub liidu lepinguväline vastutus ajas järk-järgult, kui kahju on pidev.⁴⁶

106. Niisugune kahju hüvitamise hagi konkurentsioiguse rikkumise korral, nagu on põhikohtuasjas esitatud, eristub struktuuriliselt klassikalisest hagist, millega nõutakse lepinguvälise vastutuse kohaldamist.

107. See põhineb kõigepealt õigusel, mis tuleneb ELTL artiklite 101 ja 102 täielikust tõhususest, ning see ei võimalda heastada mitte ainult otsest kahju, mida asjaomane isik väidab end olevat kandnud, vaid ka kaudset kahju, mis on tekitatud turu struktuurile ja toimimisele sellega, et turg ei saanud saavutada täielikku majanduslikku tõhusust eelkõige asjasse puutuvate tarbijate kasuks.⁴⁷ Liidu konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagrid on lahutamatu osa nende normide rakendamise süsteemist.⁴⁸ Kahju kandnud isik aitab oma õiguse kahju hüvitamisele maksmapanekuga saavutada liidu eesmärged ning temast saab nii liidu huvide „kaitsja“ või „teostaja“.⁴⁹

⁴⁴ 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus (C-637/17, EU:C:2019:263, punkt 45); vt ka minu ettepanek kohtuasjas Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, punkt 81).

⁴⁵ 14. juuli 1994. aasta kohtuotsus Faccini Dori (C-91/92, EU:C:1994:292, punktid 19–30).

⁴⁶ Vt 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus Holcim (Deutschland) vs. komisjon (C-282/05 P, EU:C:2007:226, punkt 35); vt ka 21. aprilli 2005. aasta kohtuotsus Holcim (Deutschland) vs. komisjon (T-28/03, EU:T:2005:139, punktid 69 ja 70 ning seal viidatud kohtupraktika) ning 20. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus Folschette jt vs. komisjon (T-884/19, ei avaldata, EU:T:2021:27, punkt 25).

⁴⁷ Vt selle kohta 20. septembri 2001. aasta kohtuotsus Courage ja Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, punkt 26) ning 16. veebruari 2023. aasta kohtuotsus Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, EU:C:2023:99, punkt 42).

⁴⁸ 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 37).

⁴⁹ Vt selles küsimuses juba minu ettepanek kohtuasjas Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, EU:C:2022:712, punkt 57).

108. Kui niisugune eraõiguslikku sfääri kuuluv konkurentsieeskirjade kohaldamise hagi (*private enforcement*) rajaneb ELTL artiklite 101 ja 102 rikkumisel, ei saa mõistel „rikkumine“, mis kujutab endast liidu õiguse autonoomset mõistet, olla teistsugune ulatus, kui liidu konkurentsieeskirju kohaldavad riigiasutused (*public enforcement*).⁵⁰ Seega määrab rikkumise, millel kahju hüvitamise hagi rajaneb, ära liidu õigus.

109. Seejärel tuleb märkida, et kahju hüvitamise hagi esitamiseks liidu konkurentsioiguse rikkumise korral tuleb põhimõtteliselt läbi viia keeruline faktiline ja majanduslik analüüs.⁵¹ Lisaks iseloomustab olukorda korrapäraselt informeerituse ebavõrdsus kahju kandnud isiku kasuks.⁵² Seega peab liikmesriigi õigusnorm, millega on kehtestatud tähtpäev, millest alates hakkab aegumistähtaeg kulgema, selle kestus ja peatamise või katkestamise tingimused, olema kohandatud konkurentsioiguse eripäradega.⁵³

110. On mõistagi olemas konkurentsioiguse rikkumisi, mis võivad leida aset otsekohe üheainsa teona, näiteks üleskutse boikotile või üks lepinguline diskrimineerimine turgu valitseva seisundiga ettevõtja poolt.

111. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus õigesti rõhutab, on niisugune turgu valitseva seisundi kuritarvitamine nagu käsitletaval juhul siiski ainult tegevus tervikuna, mis oma ulatuse, kestuse, intensiivsuse ja elluviimise viisiga viis või võis viia konkurentsitingimuste olulise moonutamise või konkurentsivastase mõjuni.

112. Täpselt niisamuti nagu ELTL artikli 101 keeruka ja vältava rikkumise puhul oleks ka ELTL artikli 102 rikkumise korral, mis vastab – nagu on märgitud eespool, punktides 90 ja 91 – täpselt samuti konkurentsioiguse ühe ja vältava rikkumise kriteeriumidele, seega kunstlik soovida rikkumist ja aegumistähtaega „tükeldada“.

113. Samamoodi on hädavajalik mitte hakata aegumistähtaega arvestama enne, kui rikkumine on lõppenud, et kaitsta kahju kandnud isikute õigust kantud kahju täielikule hüvitamisele, mis on osa direktiivile eelnenud kohtupraktikast.⁵⁴

114. Nagu väidab käsitletaval juhul Heureka, võib eelkõige digisektoris rikkumine mõju avaldada mitmel tasandil (kauplejad, reklaamijad, kasutajad) ja muuta turu struktuuri. Rikkumist nimetatud valdkonnas ja sellest tulenevat kahju on aga väga raske kindlaks teha enne rikkumise lõppu ning nõue esitada hagi ja kohandada seda siis järk-järgult, suurendades kahju, mille eest hüvitist nõutakse, muudab õiguse selle kahju täielikule hüvitamisele kasutamise liiga keeruliseks või praktiliselt võimatuks.

⁵⁰ Vt *mutatis mutandis* 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Skanska Industrial Solutions jt (C-724/17, EU:C:2019:204, punkt 47) ning 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 38).

⁵¹ 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, punkt 46); kohtuotsus Volvo, punkt 54, ja 20. aprilli 2023. aasta kohtuotsus Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, EU:C:2023:298, punkt 60).

⁵² Kohtuotsus Volvo, punkt 55, ja 16. veebruari 2023. aasta kohtuotsus Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, EU:C:2023:99, punkt 43).

⁵³ 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, punkt 47); kohtuotsus Volvo, punkt 53, ja 20. aprilli 2023. aasta kohtuotsus Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, EU:C:2023:298, punkt 60).

⁵⁴ 13. juuli 2006. aasta kohtuotsus Manfredi jt (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, punkt 95) ning 16. veebruari 2023. aasta kohtuotsus Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, EU:C:2023:99, punkt 35).

115. Euroopa Kohtu praktikast ilmneb ka, et direktiivile eelnevas liidu õiguses oli juba nõutud, et aegumistähtajad ei hakkaks kulgema enne, kui kahju kandnud isikud on saanud teada nende hagi esitamiseks hädavajalikest asjaoludest, mille hulgas on eelkõige konkurentsioiguse rikkumise olemasolu ja kahju esinemine.⁵⁵ Minu arvates on aga väga raske eeldada, et nendest saadi teada enne konkurentsioiguse keeruka rikkumise lõppu.

116. See, kui väita kahju kandnud isikule, et aegumistähtaeg hakkas kulgema, ainuüksi selle põhjal, et ta sai väidetavalt rikkumisest teada, tekitab niisiis õiguslikku ebakindlust. Seevastu kaks tingimust korraga, st ta sai sellest teada ja rikkumine on lõppenud, võimaldavad hetke, millest alates aegumistähtaeg kulgema hakkab, kindlaks määrata täpselt ja usaldusväärselt, eelkõige hagide puhul, mis esitatakse konkurentsiasutuse otsuse tulemusena, ning seda kahju kandnud isiku, aga ka rikkumise toimepanija huvides.

117. Seevastu oleks küüniline väita kahju kandnud isikule, et aegumistähtaeg hakkas kulgema juba siis, kui rikkumine veel kestab. Lisaks võib oht, et nende rikkumisest teadasaamist kasutatakse nende vastu ennatlikult ära, panna kahju kandnud isikuid isegi kõhkleva, kas anda rikkumisest komisjonile või konkurentsiasutusele teada, ning kahjustada nii konkurentsioiguse tegelikku kohaldamist.

118. Lisaks võib nõue, et rikkumine peab olema lõppenud selleks, et aegumistähtaeg hakkaks kulgema, ka veenda selle toimepanijat asjaomast rikkumist kiiremini lõpetama, et see tähtaeg hakkaks kulgema nii kiiresti kui võimalik. Seevastu regulatsioon, mis võimaldab tükeldada aegumise mitmeks üksteisele järgnevaks hetkeks, millest alates see hakkab kulgema, tagab rikkumise toimepanijale, et teda ähvardab pidevalt ainult see, et ta peab hüvitama üksnes väikese osa rikkumisest, mis vastab aegumistähtaja kestusele, ega õhuta teda seega rikkumisele lõppu tegema.

119. Vastupidi sellele, mida väitis komisjon kohtuistungil käesoleva menetluse raames, ei õhuta kaks tingimust korraga, st teadasaamine ja rikkumise lõppemine, mis peavad olema täidetud selleks, et aegumistähtaeg hakkaks kulgema, ka kahju kandnud isikut jääma passiivseks hoolimata sellest, et ta sai rikkumisest teada –mis aitaks seega kahju tekkimisele kaasa. On täiesti võimalik võtta niisugust tegevusetust, mis on vastuolus heausksuse põhimõttega, kui see esineb, hüvitise kindlaksmääramisel arvesse. Küll ei saa niisugune tegur aga arvesse tulla selle hetke kindlaksmääramisel, millest hakatakse arvestama aegumistähtaega.

120. Erand tingimusest, et rikkumine peab olema lõppenud selleks, et aegumistähtaeg hakkaks kulgema, tundub olevat mõeldav ainult väga piiratud ulatuses, eelkõige juhul, kui riigisisene direktiivile eelnenud õigus tagab, et aegumistähtaeg ei möödu enne rikkumise lõppu, muude õigusnormide abil, näiteks nii, et kohaldatakse sätteid, mille kohaselt tähtaeg peatub või katkeb kuni kuupäevani, mil rikkumise tuvastamise otsus muutub lõplikuks. Isegi niisugusel juhul peab liikmesriigi kohus kontrollima, kas jääb piisavalt aega, et kahju kandnud isik saaks pärast lõplikku otsust oma hagi ette valmistada ja esitada.⁵⁶

121. Kuna kahju kandnud isik kasutab oma subjektiivset õigust kahju hüvitamisele, on põhjendatud, kui tema käsutuses on subjektiivne aegumistähtaeg, mis ei saa hakata kulgema enne teadasaamist asjaoludest, mis on tema hagi esitamiseks hädavajalikud. Selle poolest erineb ta

⁵⁵ Kohtuotsus Volvo, punktid 56–61.

⁵⁶ Vt selle kohta komisjoni dokument „Staff working paper accompanying the white paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules“, SEC(2008) 404, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008SC0404>, punkt 238.

komisjonist, kes kasutab oma objektiivset pädevust, mille puhul hakkab määruse nr 1/2003 artikli 25 lõike 2 kohaselt kulgema ainult objektiivne aegumistähtaeg alates hetkest, mil rikkumine toime pannakse või lõppes.

122. Määruse nr 1/2003 artikli 2 järgi on kahju kandnud isik siiski samas seisundis nagu komisjon, mis puudutab tõendamiskoormist selle rikkumise tõendamisel, millele ta tugineb. Ei ole seega põhjendatud asetada see isik ebasoodsamasse seisundisse kui komisjon, mis puudutab rikkumise lõppu kui aegumistähtaja kulgema hakkamise kriteeriumi. See on nii seda enam, et sel isikul ei ole komisjoni uurimisvolitusi ja -vahendeid rikkumise olemasolu tõendamisel,⁵⁷ vaid ta sõltub praktikas komisjoni otsusest.

123. Nendest kaalutlustest tuleneb, et selleks, et kahju kandnud isikud saaksid õigust kahju hüvitamisele tõesti kasutada ja täita nii liidu konkurentsieeskirjade kohaldamise eesmärgi, on tarvis, et aegumistähtaeg vastutuse kohaldamise hagi esitamisel ei hakkaks kulgema enne selle rikkumise lõppu.

124. Vastupidi komisjoni ja Google'i argumentidele on arutluskäik, millel põhinevad kohtuotsused Volvo ja Manfredi jt⁵⁸, seega täielikult ülekantav käesolevale kohtuasjale. Kolmandale küsimusele ja neljanda küsimuse punktile i tuleb seega vastata, et ELTL artikliga 102, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega, on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis teevad võimalikuks selle, et õiguse konkurentsivastase tegevusega põhjustatud kahju hüvitamisele aegumise tähtaeg hakkab kulgema enne hetke, mil see tegevus tervikuna lõpeb.

125. See tähendab, et põhikohtuasjas käsitletavas olukorras ei saanud aegumistähtaeg hakata kulgema enne rikkumise lõppu, see tähendab, et aegumistähtaeg sai kõige varem kulgema hakata 27. juunil 2017 (vt punkt 85 eespool). Sellest tuleneb, et see tähtaeg ei möödunud enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist 27. detsembril 2016. Nendel asjaoludel ei olnud põhikohtuasjas käsitletav olukord saavutatud enne selle direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist, vaid avaldas oma mõju edasi pärast selle möödumist, mistõttu on niisuguse olukorra suhtes kohaldatav direktiivi artikkel 10 (vt punktid 74 ja 75 eespool).

2. Kas aegumistähtaeg võib hakata kulgema enne, kui kahju kandnud isik teab, et tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist? (neljanda küsimuse punkt ii)

126. Neljanda eelotsuse küsimuse punktiga ii küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas ELTL artikli 102 ja tõhususe põhimõttega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt ei ole hetk, millest alates aegumistähtaeg kulgema hakkab, seotud teadasaamisega sellest, et asjaomane tegevus kujutab endast konkurentsieeskirjade rikkumist, nagu on nüüd ette nähtud direktiivi 2014/104 artikli 10 lõike 2 punktis a. See küsimus ei kerki käsitletaval juhul, kui vastata kolmandale küsimusele ja neljanda küsimuse punktile i, nagu mina soovitan, st et aegumistähtaeg ei hakka ühelgi juhul kulgema enne hetke, mil rikkumine on täielikult lõppenud. Võtan neljanda küsimuse punkti ii kohta seisukoha seega ainult teise võimalusena.

127. Tõhususe põhimõtte nõuab, et liikmesriikide ja liidu konkurentsioiguse normide rikkumiste korral esitatavate kahju hüvitamise hagide suhtes kohaldatavad aegumistähtajad ei hakka kulgema enne, kui rikkumine on lõppenud ja kahju kandnud isik on oma kahju hüvitamise hagi esitamiseks

⁵⁷ Vt selles viimases küsimuses kohtuotsus Volvo, punkt 55.

⁵⁸ 13. juuli 2006. aasta kohtuotsus (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461).

hädavajaliku teabe saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta on selle saanud. See teave hõlmab konkurentsioiguse rikkumise olemasolu, kahju esinemist, põhjuslikku seost selle kahju ja selle rikkumise vahel ning isikut, kes rikkumise toime pani.⁵⁹

128. Nagu on selgitanud kohtujurist Rantos, tekitab see, kui tehakse kindlaks hetk, mil kahju kandnud isik sai teada „rikkumise olemasolust“ kõnesoleva tegevuse õigusliku kvalifikatsiooni mõttes, õiguslikku ebakindlust. On niisiis mõistlik lähtuda eeldusest, et *follow-up*-hagide raames, mis esitatakse komisjoni või liikmesriigi konkurentsiasutuse otsuse tulemusena,⁶⁰ võib muu teabe puudumise korral mõistlikult asuda seisukohale, et hagi esitamiseks hädavajalikest asjaoludest saadi teada hetkel, mil komisjoni otsuse kokkuvõtte avaldati Euroopa Liidu ametlikus teatajas (või samaväärses väljaandes, kui tegemist on liikmesriigi konkurentsiasutuse otsusega).⁶¹

129. Seevastu *stand-alone*-tüüpi hagide puhul, kui ei eksisteeri konkurentsiasutuse eelnevat otsust,⁶² ei ole olemas niisugust avalikku teetähist, mil rikkumisest teada saadakse, ning kokkuvõttes peab liikmesriigi kohus hetke, mil kahju kandnud isik „rikkumise olemasolust“ teada sai, kindlaks tegema ainult kostja esitatud teabe põhjal. Ei saa nõuda, et faktiliste asjaolude õiguslikul kvalifitseerimisel konkurentsioiguse rikkumiseks ei esineks mingit kahtlust, mis on tavaliselt raske enne, kui see rikkumine haldus- või kohtuotsusega tuvastatakse. Ja vastupidi, lihtsalt niisuguste üksikute juhuslike faktiliste asjaolude teadmisest, mis lasevad aimata konkurentsioiguse rikkumist, ei piisa aga siiski väitmaks, et kahju kandnud isik oli rikkumise olemasolust teadlik. Peab olema olemas täpsete ja kokkulangevate kaudsete tõendite kogum, mille põhjal võib oletada, et hoolikale asjast huvitatud isikule ei saanud olla mõistlikult teadmata, et faktilised asjaolud, mida ta teadis või võis teada, lähenevad konkurentsioiguse rikkumisele.

130. Selles olukorras on mõistagi tõsi, et see, kui hoolsuskohustuse puhul eristatakse ühelt poolt ettevõtjaid, kellel on õigusnõustajad, ja „kutselisi“ tarbijaid ning teiselt poolt „tavalisi“ tarbijaid, suurendab veelgi õiguslikku ebakindlust.⁶³ Tundub siiski põhjendatud, kui kohus võtab selle hindamisel, kas kahju kandnud isik teadis rikkumise olemasolust ja oma hoolsuskohustusest sellega seoses, niisugust erinevust arvesse. Näib, et arvesse võib võtta ka asjaolu, et teatavaid rikkumisi, näiteks hinnakokkuleppeid otseste konkurentide vahel, on lihtsam kvalifitseerida millekski, mis on konkurentsieeskirjadega vastuolus, kui muud tegevust, eelkõige niisugust, mis on leidnud aset uutel turgudel ning mis on konkurentsiasutustele vähem teada ja mida nad on vähem analüüsinud.

131. Nende kaalutluste põhjal tuleb neljanda küsimuse punktile ii vastata, et ETL artikli 102 kohaselt, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega, ei tohi liikmesriikide ja liidu konkurentsioiguse rikkumiste korral esitatavate kahju hüvitamise hagide suhtes kohaldatavad aegumistähtajad hakata kulgema enne, kui kahju kandnud isik on saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta sai oma kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajaliku teabe, mis hõlmab konkurentsioiguse rikkumise olemasolu. Kui niisugune hagi esitatakse konkurentsiasutuse otsuse tulemusena, võib muu teabe puudumise korral mõistlikult asuda seisukohale, et see teave saadi – ehkki seda peab kontrollima liikmesriigi kohus – hetkel, mil ametlikult avaldati selle otsuse kokkuvõtte. Niisuguse otsuse puudumise korral saab selle, et rikkumise olemasolust oldi teadlik,

⁵⁹ Kohtuotsus Volvo, punktid 56–60.

⁶⁰ Vt selle määratluse kohta kohtujurist Pitruzzella ettepanek kohtuasjas Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, EU:C:2022:659, punktid 32–35).

⁶¹ Vt selle kohta kohtuotsus Volvo, punkt 71, ning kohtujurist Rantose ettepanek kohtuasjas Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2021:884, punktid 122 ja 123).

⁶² Vt selle määratluse kohta ka kohtujurist Pitruzzella ettepanek kohtuasjas Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, EU:C:2022:659, punktid 32–35).

⁶³ Vt kohtujurist Rantose ettepanek kohtuasjas Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2021:884, punktid 121 ja 122).

tuvastada ainult siis, kui on olemas täpsete ja kokkulangevate kaudsete tõendite kogum, mille põhjal võib oletada, et hoolikale osapoolle ei saanud olla mõistlikult teadmata, et faktilised asjaolud, mida ta teadis või võis teada, lähenevad konkurentsioiguse rikkumisele.

3. Kas aegumistähtaja võib peatada komisjonis toimuva menetluse ja selle otsuse kohtuliku kontrolli ajaks? (neljanda küsimuse punktid iii ja iv)

132. Neljanda eelotsuse küsimuse punktidega iii ja iv soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ELTL artikliga 102, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega, on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt ei peatata ega katkestata aegumistähtaega konkurentsioiguse rikkumise puhul komisjonis toimuva seda rikkumist puudutava menetluse ajaks, mis on veel pooleli, ning mis ei sisalda ka sätet, mille järgi lõpeb aegumistähtaja peatamine kõige varem üks aasta pärast seda, kui rikkumise tuvastamise otsus muutub lõplikuks.

133. Nagu ka neljanda küsimuse punkti ii puhul ei kerkigi see küsimus käsitletaval juhul siis, kui vastata kolmandale küsimusele ja neljanda küsimuse punktile i nii, nagu mina soovitan. Võtan neljanda küsimuse punktide iii ja iv kohta seisukoha seega üksnes teise võimalusena.

134. Tegemaks kindlaks, kas riigisisised aegumist käsitlevad õigusnormid muudavad hagi esitamise õiguse kasutamise liiga keerukaks või praktiliselt võimatuks, tuleb hinnata riigisisest aegumisregulatsiooni tervikuna. Ei tohi seega analüüsida isoleeritult selle regulatsiooni teatavaid elemente.⁶⁴ Võimalus peatada tähtaeg komisjonis toimuva menetluse ja tema otsuse kohtuliku kontrolli ajaks on ainult üks niisugune element.

135. Nagu väidab komisjon, seisneb aegumistähtaja peatamise põhjus selles, et hagejal peaks olema võimalus oodata konkurentsiasutuse uurimise, ja kui see järgneb, siis tema otsuse kohtuliku kontrolli tulemust. See võimaldab tal hinnata, kas on pandud toime konkurentsioiguse rikkumine, tutvuda selle ulatuse ja kestusega ning tugineda nendele tuvastatud asjaoludele oma hilisema kahju hüvitamise hagi raames.

136. Kohtuasjas Cogeco Communications tuvastas Euroopa Kohus nii, et hagi esitamise õiguse kasutamine on muudetud liiga keerukaks ja isegi praktiliselt võimatuks, kui aegumistähtaeg, mis hakkab kulgema enne liikmesriigi konkurentsiasutuse või asja kaebuse alusel läbi vaatava kohtu lõplikku otsust, on liiga lühike nende menetluste kestust arvestades ja aegumistähtaega ei saa peatada või katkestada selliste menetluste ajaks, ei ole välistatud, et see aegumistähtaeg lõpeb isegi enne, kui nimetatud menetlused on lõpetatud, millisel juhul on isikul, kellele on kahju tekitatud, võimatu esitada hagi niisuguse lõpliku otsuse alusel.⁶⁵

137. Sellest kohtupraktikast tuleneb aga, et kahju kandnud isikul peab olema võimalus tugineda oma hagi puhul konkurentsiasutuse otsusele, mis käsitleb asjaomast liidu konkurentsieeskirjade rikkumist. Aegumistähtaja automaatne peatumine või katkemine konkurentsiasutuste menetluse ajaks võib olla vahend selle eesmärgi saavutamiseks. Liikmesriikide regulatsioonides näib siiski olevat võimalik sätestada ka muid vahendeid, mis tagavad, et kahju kandnud isik saab oma hagi puhul tugineda rikkumise tuvastamise otsusele.

⁶⁴ Vt selle kohta 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, punktid 45–55); vt ka minu ettepanek kohtuasjas Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, punkt 81) ning kohtujurist Rantose ettepanek kohtuasjas Volvo ja DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2021:884, punkt 101).

⁶⁵ 28. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, punkt 52).

138. Seepärast tuleb neljanda eelotsuse küsimuse punktidele iii ja iv vastata nii, et ELTL artikliga 102, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega, ei ole vastuolus aegumise regulatsioon konkurentsioiguse rikkumiste korral esitatavate kahju hüvitamise hagide puhul, mille kohaselt ei peatu ega katke aegumistähtaeg automaatselt konkurentsiasutuses toimuva menetluse või selle asutuse otsuse kohtuliku kontrolli ajaks. ELTL artikkel 102, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega, nõuab siiski, et riigisisene aegumise regulatsioon võimaldaks kahju kandnud isikul tugineda oma hagi puhul konkurentsiasutuse otsusele, mis käsitleb asjaomast liidu konkurentsieeskirjade rikkumist.

VI. Ettepanek

139. Nende kaalutluste põhjal teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Městský soud v Praze (Praha linnakohus, Tšehhi Vabariik) eelotsusetaotlusele järgmiselt:

1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivi 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagnosisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral, artikli 10 ajalise kohaldatavuse kindlakstegemiseks tuleb kontrollida, kas põhikohtuasjas kõne all olev olukord oli tekkinud enne direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumist või kas see tekitab pärast tähtaja möödumist jätkuvalt tagajärgi. Selleks tuleb analüüsida, kas direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumise kuupäeval oli põhikohtuasjas käsitletava olukorra suhtes kohaldatav aegumistähtaeg möödunud, mis tähendab, et tuleb kindlaks teha, millisel hetkel see aegumistähtaeg hakkas kulgema. Ajavahemikul enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise tähtaja möödumist määratakse hetk, millest alates hakkab aegumistähtaeg kulgema, kindlaks riigisisese õiguse kohaselt.
2. ELTL artikliga 102, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega, on vastuolus riigisisese õigusnormid, mis teevad võimalikuks selle, et õiguse vältava konkurentsivastase tegevusega põhjustatud kahju hüvitamisele aegumise tähtaeg hakkab kulgema enne hetke, mil see tegevus tervikuna lõpeb.
3. ELTL artikli 102 kohaselt, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega, ei tohi liikmesriikide ja liidu konkurentsioiguse rikkumiste korral esitatavate kahju hüvitamise hagide suhtes kohaldatavad aegumistähtajad hakata kulgema enne, kui kahju kandnud isik on saanud või võib põhjendatult eeldada, et ta sai oma kahju hüvitamise hagi esitamiseks hädavajaliku teabe, mis hõlmab konkurentsioiguse rikkumise olemasolu. Kui niisugune hagi esitatakse konkurentsiasutuse otsuse tulemusena, võib muu teabe puudumise korral mõistlikult asuda seisukohale, et see teave saadi – ehkki seda peab kontrollima liikmesriigi kohus – hetkel, mil ametlikult avaldati selle otsuse kokkuvõte. Niisuguse otsuse puudumise korral saab selle, et rikkumise olemasolust oldi teadlik, tuvastada ainult siis, kui on olemas täpsete ja kokkulangevate kaudsete tõendite kogum, mille põhjal võib oletada, et hoolikale osapoolale ei saanud olla mõistlikult teadmata, et faktilised asjaolud, mida ta teadis või võis teada, lähenevad konkurentsioiguse rikkumisele.
4. ELTL artikliga 102, tõlgendatuna koostoimes tõhususe põhimõttega, ei ole vastuolus aegumise regulatsioon konkurentsioiguse rikkumiste korral esitatavate kahju hüvitamise hagide puhul, mille kohaselt ei peatu ega katke aegumistähtaeg automaatselt konkurentsiasutuses toimuva menetluse või selle asutuse otsuse kohtuliku kontrolli ajaks. ELTL artikkel 102, tõlgendatuna

koostoimes tõhususe põhimõttega, nõuab siiski, et riigisisene aegumise regulatsioon võimaldaks kahju kandnud isikul tugineda oma hagi puhul konkurentsiasutuse otsusele, mis käsitleb asjaomast liidu konkurentsieeskirjade rikkumist.